

POSTANOWIENIE

Dnia 5 grudnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Szczecinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Grzesik

Sędziowie: SO Sławomir Krajewski (spr.)

SO Mariola Wojtkiewicz

Protokolant: Lidia Saga - Kolasa

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 5 grudnia 2014 roku w S.

sprawy z wniosku E. S.

z udziałem W. S.

o podział majątku

na skutek apelacji wniesionych przez wnioskodawczynię i uczestnika od postanowienia Sądu

Rejonowego w G. z dnia 12 sierpnia 2013 roku, sygn. akt I Ns 473/06

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie w punktach 1, 2, 3, 4, 6 i w tej części przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Gryfinie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt II Ca 393/14

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 sierpnia 2013 roku roku Sąd Rejonowy w Gryfinie w sprawie z wniosku E. S. przy udziale W. S. o podział majątku wspólnego, sygn. akt I Ns 473/06:

1. ustalił, że w skład majątku wspólnego E. S. i W. S. wchodzi wierzytelność w kwocie 430.706 zł z tytułu nakładu z majątku wspólnego stron na poczet majątku spółki cywilnej (...) w R., należącej do W. S. i Z. G.;
2. zasądził tytułem zwrotu równowartości wyżej opisanego nakładu od uczestnika W. S. na rzecz wnioskodawczyni E. S. kwotę 215.353 zł;
3. oddalił w pozostałym zakresie wniosek o zasądzenie równowartości poczynionych z majątku wspólnego wydatków i pobranych przez uczestnika dochodów;
4. oddalił wniosek o ustalenie istnienia i rozliczenia nakładów poczynionych z majątku wspólnego stron na majątek odrębny wnioskodawczym, w tym spłatę z majątku wspólnego osobistego długu wnioskodawczyni w kwocie 150 tys. Zł;
5. umorzył postępowanie o podział majątku wspólnego w pozostałym zakresie obejmującym w szczególności przedmioty wymienione w pismach uczestnika z dnia 5 grudnia 2006 roku i z dnia 2 czerwca 2008 roku;

6. orzekł, że koszty postępowania związane z własnym udziałem w sprawie każda ze stron ponosi we własnym zakresie.

Powyższe rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy oparł na ustalonym w sposób następujący stanie faktycznym:

Strony zawarły związek małżeński w kwietniu 1973 roku.

Pod koniec lat osiemdziesiątych uczestnik nawiązał współpracę gospodarczą ze Z. G. polegającą na uruchomieniu i prowadzeniu elektrowni wodnej w ramach utworzonej w tym celu spółki cywilnej. Działalność ta została podjęta na bazie starego - zdewastowanego młyna wodnego w miejscowości R. na rzece R..

Obiekt ten został przekazany wspólnikom pod koniec 1988 roku przez (...) na podstawie zawartej z nimi umowy przedwstępnej. Wartość tego majątku została określona na kwotę 11.791.514 zł. Cena została pokryta w równych częściach przez obu wspólników, przy czym istotna jej część została sfinansowana ze środków zaciągniętego w tym celu w Banku Spółdzielczym kredytu, który następnie był sukcesywnie spłacany z dochodów z prowadzonej działalności. Wartość odtworzeniowa nabytych składników majątkowych wynosiła w cenach z 1990 roku 192.656.000 zł (przed denominacją).

Po przeprowadzeniu prac remontowych na przełomie 1989 i 1990 roku rozpoczęto eksploatację elektrowni i produkcję energii.

Umowa sprzedaży całej nieruchomości obejmującej budynek i urządzenia młyna wraz z terenem przyległym miała być zawarta najpóźniej do 15 lutego 1989 roku, jednakże zobowiązanie to ostatecznie nie zostało zrealizowane.

W 1991 roku mienie (...) w R. przejęła Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa. W maju 1997 roku uczestnik zawarł z Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej będącym jednostką organizacyjną Gminy R. umowę użyczenia pomieszczenia gospodarczego zlokalizowanego na działce (...) sąsiadującej z terenem użytkowanym dotychczas w związku z eksploatacją elektrowni. W pomieszczeniu tym w kolejnych latach zainstalowane zostały dwie nowe turbiny. Od dnia 1 grudnia 2000 roku nieruchomość położona na działce (...) objęta została umową najmu na czas nieokreślony. Z powyższego tytułu uczestnik był zobowiązany do uiszczania ustalonego w umowie czynszu miesięcznego, który w 2000 roku wynosił 998,92 zł.

W dniu 9 października 2000 roku doszło do rozwiązania spółki cywilnej. W ramach wzajemnego rozliczenia ze wspólnikiem uczestnik przejął i zobowiązał się do samodzielnej spłaty istniejącego zadłużenia z tytułu podatku VAT należnego za lata 1998, 1999 i 2000 w łącznej kwocie 155 tys. zł. Zadłużenie to było przez niego następnie spłacane w formie ratalnej na podstawie zawartego z Urzędem Skarbowym w G. układu ratalnego z 2000 i 2001 roku. Jego przedmiotem była należność w łącznej kwocie 104 228, 50 zł. Na dzień 31 grudnia 2001 roku łączna suma pozostającej do spłaty zaległości wynosiła 8081,60 zł.

Po rozwiązaniu spółki na bazie składników majątkowych należących uprzednio do spółki cywilnej uczestnik kontynuował własną indywidualnie prowadzoną działalność w zakresie produkcji energii elektrycznej.

W dniu 16 maja 2001 roku uczestnik nabył w wyniku przetargu (...) nabył za cenę 603.400 zł nieruchomość na działce nr (...), na której zlokalizowane są główne obiekty i urządzenia małej elektrowni wodnej w R. Na poczet ceny zaliczone zostały uczestnikowi poniesione dotychczas nakłady na nieruchomość w kwocie 216.920 zł, wyliczonej na podstawie sporządzonego na zlecenie Agencji operatu szacunkowego J. P. z lipca 2000 roku. Na pokrycie pozostającej do uiszczenia na podstawie umowy z 16 maja 2001 roku części ceny w kwocie 386.480 zł uczestnik przeznaczył środki z kredytu zaciągniętego w (...) Banku (...). Kredyt ten udzielony w kwocie 103 696, 29 Euro, stanowiącej wówczas równowartość sumy 373.412,53 zł. Jego spłata zamknęła się pod koniec października 2004 roku, obejmując łącznie sumę ponad 500 tys. zł.(w przeliczeniu).

W 2006 roku w celu rozbudowy i modernizacji elektrowni uczestnik uzyskał w Fundacji (...) pożyczkę w kwocie 120 tys. zł. Jej spłaty kontynuował w kolejnych latach, a dla zabezpieczenia zwrotu pożyczki ustanowiona została hipoteka na nieruchomości zlokalizowanej na działce nr (...). Do uregulowania zobowiązania doszło w kwietniu 2011 roku.

W okresie od 2007 roku do 2012 roku uczestnik zaciągnął ponadto kredyty i pożyczki w (...) Bank, (...) i V. Bank (...) z wymienionych kredytów miał związek z sfinansowaniem zakupu samochodu osobowego nabytego w 2008 roku.

W grudniu 2009 i w grudniu 2011 roku uczestnik nabył dodatkowe nieruchomości położone w sąsiedztwie obiektu elektrowni - działkę nr (...) i działkę zabudowaną nr (...).

Pierwsze zyski elektrownia przyniosła już pod koniec 1989 roku. Dochody te w początkowym okresie działalności były przeznaczane w całości głównie na sfinansowanie związanych z elektrownią inwestycji, w tym remontów oraz na spłatę zaciągniętego w Banku Spółdzielczym kredytu inwestycyjnego. W ciągu całego 1996 roku roczna wielkość produkcji energii elektrycznej wyniosła 782,6 MWh, w tym bezpośrednio we wrześniu 1996 roku 57, 6 MWh. Natomiast w okresie 9 miesięcy poprzedzających datę ustania wspólności wynosiła ona 578,5 MWh, tj. przeciętnie 64 MWh miesięcznie. W 1995 roku globalna wielkość wyprodukowanej energii zamknęła się wartością 486,78 MWh. Także we wcześniejszym okresie wielkość produkcji była niższa niż w 1996 roku nie przekraczając 569,30 MWh. Przeciętny poziom ponoszonych przez uczestnika kosztów pozapodatkowych kształtował się w 1996 roku w wysokości nie przekraczającej 18 - 20%, a po odliczeniu kosztów z tytułu wynagrodzenia za prace własną uczestnika wynosił on w granicach 8 % (z uwzględnieniem wielkości produkcji uzyskiwanej w tym roku). Wraz z ryczałtem podatkowym uiszczanym od dochodów wg. stawki 6 % wysokość kosztów kształtowała się w wysokości co najmniej 14 %. W latach 1997 - 2009 produkcja energii kształtowała się w wysokości - w 1997 roku - 749, 50 MWh. Brak było natomiast dokładniejszych danych o wielkości produkcji energii w okresie 1999 - 2003, oraz w 2010 roku i 2011 roku, jednakże utrzymywał się on na zbliżonym poziomie jak w latach poprzedzających.

Od października 2005 roku obok bezpośredniej sprzedaży wytwarzanej przez siebie energii na rzecz przedsiębiorstwa energetycznego, będącego jej odbiorcą (E.) uczestnik dokonywał także sprzedaży praw do produkowanej energii w postaci tzw. świadectw pochodzenia energii. Ich sprzedaż stanowiła dodatkowy dochód uczestnika dochodzący średnio do kwoty 248,81 zł w 2012 roku za każdą 1 MWh wyprodukowanej energii. Z tytułu prowadzonej działalności uczestnik osiągał przychody w kwotach odpowiednio w 1997 roku 120 632, 91 zł; w 1998 roku 149 571,59 zł; w 1999 roku 177 124,68 zł; w 2000 roku 179.034,19 zł; w 2001 roku 189.355,49 zł; w 2002 roku 175.329,46 zł; w 2003 roku 154.158, 82 zł; w 2004 roku 174.837,16 zł; w 2005 roku 179.794,56 zł; w 2006 roku 218.188,58 zł; w 2007 roku 220.288,74 zł; w 2008 roku 237.034,60 zł; w 2009 roku 292.843,57 zł; w 2010 roku 287.580,29 zł i w 2011 roku 263.679,18 zł.

Z uzyskiwanych przychodów uczestnik pokrywał wydatki na bieżące funkcjonowanie elektrowni oraz przeprowadzane w niej remonty i modernizacje, a także należności z tytułu obciążających go zobowiązań podatkowych uiszczane w formie ryczałtu, składek ubezpieczeniowych i innego rodzaju należności pozostających w związku z prowadzoną działalnością. Wysokość wszystkich istotnych ponoszonych przez uczestnika kosztów z tytułu prowadzenia MEW kształtowała się w kwotach -w1997 roku - 22.006,26 zł, w 1998 roku 33.393,61 zł, w 1999 roku - 36.823,57 zł, w 2000 roku - 42.175,51 zł; w 2001 roku - 52.768,02 zł; w 2002 roku - 55.643,45 zł; w 2003 roku - 56.836,60 zł; w 2004 roku - 68.459,04 zł; w 2005 roku - 115.841,61 zł; w 2006 roku - 163.865,78 zł; w 2007 roku - 100.950,82 zł; w 2008 roku - 215.499,57 zł; w 2009 roku - 153.745,68 zł; w 2010 roku - 130.778,95 zł; w 2011 roku - 145.190,18 zł. Udział w przychodach uwzględniał ponadto stały dochód uczestnika w postaci comiesięcznego wynagrodzenia za osobistą pracę. Od 2009 roku uczestnik zatrudniał stale dwóch pracowników do prowadzenia obsługi biurowej oraz dozoru mienia. W 2012 roku uczestnik dokonał sprzedaży energii elektrycznej oraz praw do niej za łączną kwotę 280.073,56 zł. (netto) przy przeciętnej wielkości produkcji 47,80 MWh miesięcznie (łącznie 574 MWh za cały rok). Od uzyskanych przychodów uiszczył ryczałt podatkowy, wynoszący z zastosowaniem odliczeń uwidoczonych w deklaracjach podatkowych łącznie 12.322 zł. Natomiast w 2013 roku (w okresie do maja) dokonał sprzedaży energii

elektrycznej i świadectw pochodzenia o wartości łącznie 104.541,05 zł (netto), przy wielkości produkcji 300 MWh w całym wskazanym okresie, tj. do maja 2013 roku włącznie.

W 2012 roku uczestnik zatrudnił dwóch pracowników. Dokonywał także wpłat zaliczek na podatek dochodowy pracowników w kwotach 792 zł i 532 zł oraz raz pokrywał składkę ubezpieczenia społecznego - osobistego i zatrudnionych osób w łącznej kwocie 22.917,63 zł. Ponadto zapłacił podatek od posiadanych nieruchomości i obowiązującą opłatę za użytkowanie gruntów pokrytych wodami wynoszącą 1067,50 zł. rocznie. Wydatki związane bezpośrednio z prowadzoną działalnością przeznaczone m.in. na pokrywanie kosztów sprzedaży praw do energii, doradztwa finansowego, abonamentu telefonicznego, wykonywanych na rzecz uczestnika jako podmiotu gospodarczego usług takich jak wywóz nieczystości, dostawa energii elektrycznej i niektórych innych świadczeń o charakterze incydentalnym jak np. na zakup części zamiennych i urządzeń do elektrowni - objęły w ciągu całego 2012 roku kwotę co najmniej 15.959,45 zł (nie obejmującą zakupów dokonywanych w sieciach Selgros i Castorama). Analogiczne koszty uczestnik ponosił w 2013 roku, przy czym z tytułu składki ZUS uiścił do maja 2013 roku 7161,28 zł, a z tytułu podatku ryczałtowego od przychodów 4422 zł. Natomiast wielkość zakupów i innego rodzaju wydatków związanych bezpośrednio z prowadzoną działalnością w okresie pierwszego półrocza 2013 roku wyniosła co najmniej 7851,77 zł.

W dniu 26 września 1996 roku strony zawarły umowę ustanawiającą rozdzielność majątkową, a w dniu 26 kwietnia 2007 roku doszło do rozwiązania małżeństwa wnioskodawczym i uczestnika.

Według stanu na dzień ustania wspólności majątkowej stron w skład wyposażenia i infrastruktury technicznej MEW w R. wchodziły w szczególności: budynek główny (budynek młyna), budynek siłowni (maszynowni) z szafami rozdzielczo - sterowniczymi i linia kablową, 3 turbiny z generatorami prądotwórczymi (prądnicami), przekładnia pasowa turbiny głównej, zastawy i kraty przed budynkiem siłowni - jazy w kanałach turbinowych, elementy muru oporowego stanowiącego umocnienia brzegu za głównym jazem piętrzącym i przed tym jazem, oraz w kanałach wlotowo - wylotowych dla turbin. Łączna wartość wymienionych budynków budowli i urządzeń wynosiła w cenach z połowy 1999 roku co najmniej 352.821 zł. a w cenach z III kwartału 2000 roku 376.710,60 zł.

Wartość rynkowa całej elektrowni jako funkcjonującego na rynku przedsiębiorstwa według jego stanu na dzień ustania wspólności majątkowej stron kształtowała się w wysokości 721.329 zł do 901.180 zł w cenach z 1996 roku i co najmniej 1,86 mln. zł - 1,88 mln. zł w cenach z okresu bieżącego w zależności od przyjętego sposobu oszacowania i wielkości osiąganego zysku.

W okresie trwania wspólności majątkowej strony dysponowały wspólnym mieszkaniem położonym w G. w budynku na ul. (...), którego współwłaścicielami w dacie ustania wspólności stron był ich syn A., oraz inne osoby z rodziny uczestnika: M. S. (1), M. S. (2), K. S., Z. S., I. P., a także sam uczestnik.

W okresie trwania wspólności majątkowej z uczestnikiem wnioskodawczyni prowadziła własną działalność gospodarczą o charakterze handlowo - usługowym. Około 1994 roku podjęła dodatkową działalność gospodarczą. Była ona realizowana w ramach spółki cywilnej 102, działającej w branży masarniczej. W okresie poprzedzającym ustanie wspólności majątkowej stron około 1995 roku spółka ta zaprzestała działalności ponosząc stratę. Wobec nieregulowania przez współników zobowiązań podatkowych i ubezpieczeniowych z tytułu składki ZUS powstało zadłużenie w kwocie co najmniej 16 tys. zł. Stało się ono przedmiotem wszczętego następnie wobec wnioskodawczyni i jej współników postępowania egzekucyjnego, prowadzonego przez organy administracji. Równolegle prowadzona była egzekucja sądowa z wniosku wierzycieli będących kontrahentami spółki (m.in. w sprawach Km 169/95, Km 170/95, Km 238/95 - prowadzonych przez Komornika przy Sądzie Rejonowym w Gryfinie M. K.). W dniu 16 grudnia 1996 roku w związku z zamiarem wszczęcia egzekucji z nieruchomości niezaspokojonym tytułom wykonawczym wystawionym przeciwko wnioskodawczyni przez Urząd Skarbowy i ZUS opiewającym na kwotę łącznie 15.007,70 zł. została nadana przez Sąd Rejonowy w Gryfinie klauzula wykonalności. Wnioskodawczyni podejmowała efektywne spłaty istniejącego zadłużenia już po ustaniu wspólności majątkowej z uczestnikiem. Na bieżąco pokrywała ponadto należności z tytułu składki ZUS w ramach osobistego ubezpieczenia społecznego. Na potrzeby prowadzonej przez

wnioskodawczynię działalności uczestnik udostępnił jej nieodpłatnie części pomieszczeń domu mieszkalnego w G. ul. (...).

Apelacje od powyższego postanowienia wnieśli wnioskodawczyni i uczestnik postępowania.

Wnioskodawczyni zaskarżyła orzeczenie co do punktu 1, w zakresie w jakim sąd nie uwzględnił wartości wierzytelności w kwocie 1.028.052,70 zł, co do punktu 2, w zakresie w jakim nie zasądzone od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni dodatkowej kwoty 514.026,35 zł, tytułem zwrotu równowartości nakładu opisanego w punkcie 1, a także w odniesieniu do punktu 3 - w zakresie oddalenia wniosku o zasądzenie równowartości poczynionych z majątku wspólnego wydatków.

Skarżąca zarzuciła Sądowi pierwszej instancji:

1. naruszenie art. 278, 286 oraz art. 233 § 1 kpc, polegające na dokonaniu przez Sąd nieuprawnionej modyfikacji wyceny przedsiębiorstwa - (...) w R. (...), dokonanej przez biegłego P. W. w opinii z dnia 22 września 2011 roku oraz w opinii uzupełniającej z dnia 31 sierpnia 2012 wyceny, bez zasięgnięcia w tym zakresie opinii biegłego W. lub innego biegłego, podczas gdy wymagało to wiadomości specjalnych,

2. naruszenie art. 233 § 1, w zw. z art. 227 i art. 328 § 2 kpc, polegające na dokonaniu oceny dowodów bez wymaganej wszechstronności, zasad wiedzy i doświadczenia życiowego, skutkującej błędnym ustaleniem wartości rynkowej przedsiębiorstwa (...) w R., podczas, gdy wycena MEW powinna uwzględniać wartość fikcyjnie ustalonego udziału W. S. w spółce cywilnej, według jego stanu z dnia ustania wspólności majątkowej tj. 26 września 1996 roku i według cen przyjętych na dzień orzekania (uchwała SN z dnia 13 marca 2008 r., sygn. akt III CZP 9/08, OSNC 2009/4/54 oraz postanowienie SN z dnia 17 czerwca 2010 r.).

3. naruszenie art. 233 § 1 kpc, w zw. z art. 328 § 2 kpc oraz art. 235 § 1 i art. 278 kpc, polegające na uwzględnieniu przy wycenie wartości nakładów poczynionych z majątku wspólnego uczestników na majątek MEW R. dokumentów prywatnych (vide operat szacunkowy T. P. (1) z 1999 r. i J. P. z 2000 r.), zawierających dane wymagające wiadomości specjalnych, ponadto sporządzone dla innych celów (poza postępowaniem sądowym), co skutkowało błędnym ustaleniem, że wielkość udziału nakładów poczynionych z majątku wspólnego uczestników na majątek MEW R. wynosi 34 % (str. 61 uzasadnienia), podczas gdy z materiału dowodowego, a także z samej treści uzasadnienia postanowienia (vide str. 42) nie wynika, aby uczestnik poniósł nakłady (wydatki) na elektrownię ze swojego majątku odrębnego; tym samym nie zostało podważone domniemanie (art. 861 § 2 kc, art. 43 § 1 kro), że uczestnik w równym stopniu ze swoim współnikiem (i jego małżonką) partycypował w pokrywaniu wydatków związanych z zakupem obiektów i urządzeń elektrowni, zaś część stanowiąca wkład uczestnika (1/2) pochodziła ze środków majątku wspólnego.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżącą wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia i ustalenie, że w skład majątku wspólnego uczestników wchodzi wierzytelność w łącznej kwocie 1.458.758,70 zł z tytułu nakładu z majątku wspólnego uczestników na poczet majątku spółki cywilnej (...) w R., należącej do W. S. i Z. G., oraz zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwoty 729.379,35 zł tytułem zwrotu równowartości nakładu z majątku wspólnego uczestników na majątek odrębny W. S., a także zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania apelacyjnego w tym zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Apelacja zawierała także żądanie ewentualne - uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania.

Z kolei uczestnik postępowania zaskarżył postanowienie Sądu Rejonowego w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach 1,2, 4 i 6.

Skarżący zarzucił Sądowi pierwszej instancji:

1. naruszenie art. 233 kpc przez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów polegającej na:

- uznaniu za wiarygodny i w pełni wartościowy dowód dokument prywatny - operat sporządzony przez rzeczoznawcę majątkowego T. P. (1) z maja 1999 roku bez uwzględnienia okoliczności, iż operat ten powstał na zlecenie byłego wspólnika spółki cywilnej (...), który w 1999 roku był w konflikcie z uczestnikiem i który to operat miał służyć wspólnikowi Z. G. do rozliczenia z W. S. jego udziału w spółce cywilnej, co przemawia za tym, iż rodzaj i ilość poczynionych nakładów a także ich wartość wskazanych w tym operacie została w sposób maksymalny zawyżona;

- niewskazania przyczyn nie oparcia się na opiniach biegłych S. S. (1) i Z. R., a przyjęcia za podstawę swoich ustaleń na operacie szacunkowym T. P. (1) z maja 1999 roku i J. P. z września 2000 roku, które są dokumentami prywatnymi;

- ustalenie, iż wszelkie nakłady opisane w operatach J. P. i T. P. (1) zostały poczynione do dnia ustania majątkowej wspólności małżeńskiej stron, co stoi w oczywistej sprzeczności z wyjaśnieniami uczestnika postępowania, opiniami biegłych powołanych w sprawie, a także z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, wedle których nie jest możliwym, aby MEW będąca przedsiębiorstwem wykorzystującym zdewaluowane budowle i urządzenia po ustaniu majątkowej wspólności małżeńskiej stron nie wymagała nakładów ze strony uczestnika i brak podjęcia jakiegokolwiek próby, ustalenia które z nakładów zostały poczynione po ustaniu majątkowej wspólności małżeńskiej;

- dowolne przyjęcie, iż nakłady opisane przez rzeczoznawcę J. P. w operacie z września 2000 roku powstały przed datą ustania majątkowej wspólności małżeńskiej bez uwzględnienia iż drugi z rzeczoznawców T. P. (1) nakładów tych w operacie z maja 1999 roku nie ujął;

- dowolną eliminację z kosztów prowadzonego przez uczestnika przedsiębiorstwa wydatków związanych ze stosunkowym wyliczeniem wartości nakładu pracy uczestnika w wysokości odpowiadającej średniemu wynagrodzeniu w gospodarce, co doprowadziło do sytuacji, w której wnioskodawczyni nie ponosząca żadnych majątkowych ani osobistych nakładów na prowadzenie MEW w okresie od września 1996 roku uzyskała w ten sposób pozycję uprzywilejowaną w stosunku do uczestnika, który własnymi siłami i staraniem prowadził całe przedsiębiorstwo, umożliwiając jego funkcjonowanie;

- dowolne ustalenie kosztów prowadzonego przez uczestnika przedsiębiorstwa, bez dokładnego i konkretnego wskazania, jakie koszty z prowadzonej działalności gospodarczej Sąd wyeliminował i poprzestanie na ich ogólnikowym opisie w sytuacji gdy niewątpliwie materiały budowlane i instalacyjne, materiały ogrodnicze, zakupy towarów dokonywane w sieci Castorama mają bezpośredni związek z prowadzonym przedsiębiorstwem zważywszy na zdewaluowany stan budowli i urządzeń z których prowadzonej jest przedsiębiorstwo uczestnika i ustalenie tych kosztów w przedziale 15% -20 % bez jakiegokolwiek odniesienia się do dokumentów księgowych przedłożonych przez uczestnika dowodzących faktycznego poziomu ponoszonych przez niego kosztów pozapodatkowych, które wynikają także z zaciągniętych zobowiązań kredytowych na modernizację MEW udokumentowanych dowodami załączonymi do pism uczestnika z 11 lipca 2013 roku;

- przyznanie wiarygodności zeznaniom świadków M. G. i Z. G., w sytuacji ich ewidentnego współdziałania z wnioskodawczynią, składania licznych zawiadomień o popełnianiu przez uczestnika postępowania przestępstw w fazie dokonywania zakupu składników majątkowych MEW w trybie przetargu;

2. naruszenie art. 316 § 1 w zw. z art. 684 kpc przez uwzględnienie przy określeniu wartości nakładów z majątku wspólnego na majątek spółki cywilnej w odniesieniu do wartości MEW, jako składnika osiąganego przez przedsiębiorstwo zysku dochodów ze świadectw pochodzenia energii w sytuacji gdy wycena wartości przedsiębiorstwa winna być dokonana zgodnie ze stanem na dzień ustania majątkowej wspólności małżeńskiej, a jedynie według cen z daty orzekania, co winno Sąd prowadzić do wniosku, że na dzień 26 września 1996 roku przedsiębiorstwo nie uzyskiwało przychodu ze sprzedaży świadectw pochodzenia energii i w dacie tej nie można było przewidzieć, iż kiedykolwiek przychody takie przedsiębiorstwo będzie generować a zatem kwoty pochodzące ze sprzedaży tych

świadczeń nie powinny być uwzględniane przy wyliczeniu wysokości dochodu przedsiębiorstwa a następnie jego wartości;

3. sprzeczność istotnych ustaleń sądu polegająca na przyjęciu, że:

- do kosztów przedsiębiorstwa nie zostaną zaliczone zobowiązania z tytułu podatku Vat powstałe w czasie trwania spółki cywilnej z uzasadnieniem, iż w sytuacji hipotetycznego podziału majątku pomiędzy wspólników na dzień 26 września 1996 roku zaległości te nie byłyby brane pod uwagę gdyż na tę datę nie istniały, a jednocześnie uwzględnienie przy obliczaniu zysku przedsiębiorstwa ceny uzyskiwanej przez uczestnika za sprzedaż świadczeń pochodzenia energii, w sytuacji gdy taki dochód nie był uzyskiwany przez przedsiębiorstwo w dacie hipotetycznego podziału majątku pomiędzy wspólników majątku spółki (26 września 1996 roku) i nie był możliwy do przewidzenia, które to założenia są metodologicznie sprzeczne i prowadzą do ewidentnego uprzywilejowania wnioskodawczyni;

- brak konsekwencji Sądu w dokonywaniu ustaleń jak też jednoznacznej koncepcji ustalenia zasad według jakich ma zostać przeprowadzona wycena wartości przedsiębiorstwa;

- brak jednolitego podejścia sądu do kosztów prowadzonej działalności polegającej na przyjęciu ich w jednej części na poziomie 20 % a w dalszej części bez podania żadnych racjonalnych przyczyn 15 %;

4. naruszenie art. 278 kpc, poprzez:

- samodzielne i dowolne podważenie przez Sąd opinii biegłych Z. R. i S. S. (1) w oparciu o dokumenty prywatne - operaty rzeczoznawców T. P. (2) i J. P.,

- samodzielnej i dowolnej modyfikacji zasad wyceny przedsiębiorstwa sporządzonych przez biegłego P. W., polegających na nieuzasadnionej modyfikacji kosztów przyjętych do wyceny przedsiębiorstwa oraz nieposługiwanie się przez sąd jednolitym poziomem tych kosztów- raz w wysokości 20 %, a innym razem 15 %;

- ograniczenie czasokresu dla wyliczenia wartości rezydualnej przedsiębiorstwa z przyjętego przez biegłego okresu od 1997 roku do 2011 roku, do okresu od 2010 do 2013 roku, co prowadzi do przyjęcia danych nierzeczywistych i obarczonych znacznym ryzykiem błędu.

- modyfikację metod wyliczania wartości przedsiębiorstwa przyjętych przez biegłego w sytuacji gdy sąd nie posiadania w tym zakresie wiadomości specjalnych;

5. naruszenie art. 328 § 2 kpc przez wadliwe sporządzenie uzasadnienia wyroku, co polegało na braku przeprowadzenia logicznej, uporządkowanej analizy materiału dowodowego, przedstawienia przyjętej przez sąd koncepcji, ze wskazaniem i wyjaśnieniem kolejnych kroków procesu myślowego sądu, jaki doprowadził do wydania rozstrzygnięcia, pominięcie w fazie dokonywania obliczeń wyjaśnienia pochodzenia danych do nich zastosowanych, co czyni niemożliwym prześledzenie procesu myślowego Sądu;

6. błąd w ustaleniach faktycznych polegający na wadliwym ustaleniu przez Sąd, iż obie strony postępowania zakwestionowały przyjętą przez biegłego w opinii podstawowej i opiniach uzupełniających korektę stopy kapitalizacji o przepływ strumieni pieniężnych na poziomie 80 % dochodu operacyjnego netto, w sytuacji gdy uważna analiza treści zarzutu pełnomocnika w piśmie z dnia 31 października 2011 roku dotyczył braku konsekwencji biegłego polegającej na niedokonaniu korekty w sposobie ustalania dochodu operacyjnego netto poprzez brak uwzględnienia kosztów prowadzonej działalności gospodarczej, a także wadliwym ustaleniu, iż zgromadzony w sprawie materiał dowody nie daje podstaw do rozliczenia spłaty długu wnioskodawczyni wynikającego z prowadzonej przez nią działalności w formie spółki cywilnej z majątku wspólnego stron, w sytuacji gdy sama wnioskodawczyni przyznała, iż jeszcze w okresie trwania majątkowej wspólności dług ten został częściowo spłacony.

W oparciu o tak określone zarzuty uczestnik wniósł o zmianę postanowienia Sądu pierwszej instancji, poprzez ustalenie wiarygodności wchodzącej w skład majątku wspólnego stron na podstawie wariantu I opinii biegłego W.

z sierpnia 2012 roku i zasądzenie tytułem zwrotu równowartości nakładu od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwoty 57.114,53 zł, ewentualnie powołanie biegłego na wskazaną wyżej okoliczność i obliczenie spłaty przysługującej uczestniczce przy uwzględnieniu zakresu nakładów poczynionych do dnia 26 września 1996 roku i ich wartości. Nadto, wniósł o zasądzenie od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa za I i II instancję. Apelacja zawiera także wniosek ewentualny o uchylenie ostanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacje okazały się zasadne w tym znaczeniu, że wobec nierozpoznania istoty sprawy i konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w zasadniczej dla rozstrzygnięcia części, w rozumieniu art. 386 § 4 kpc, koniecznym okazało się uchylenie zaskarżonego postanowienia w objętej zaskarżeniem części, to jest z wyłączeniem rozstrzygnięcia zawartego w jego punkcie 5 i przekazanie sprawy w tej części Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

W rozpoznawanej sprawie spór pomiędzy wnioskodawczynią i uczestnikiem ogniskował się na kwestii rozliczenia z tytułu prowadzenia w czasie trwania pomiędzy ww. ustroju małżeńskiej wspólności ustawowej przez uczestnika działalności gospodarczej w postaci udziału w spółce cywilnej prowadzącej (...) Elektrownię (...) w R..

Zagadnienie sposobu takiego rozliczenia było już przedmiotem rozważań i wypowiedzi orzecznictwa.

Sąd Rejonowy powołał się w tym zakresie przede wszystkim na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2008 roku, w sprawie III CZP 9/08. Analizując jej treść zauważyć należy, że Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli wkład jednego z małżonków do spółki cywilnej przekształconej w spółkę jawną pochodzi z majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską, do majątku tego należy wierzytelność z tytułu nakładu, którym pokryto wkład. Wysokość tej wierzytelności ustala się według reguł obowiązujących przy obliczaniu wartości udziału kapitałowego w przypadku wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej (art. 65 k.s.h.), a przy obliczaniu wartości udziału w takich spółkach należy mieć na względzie stan spółki z chwili ustania wspólności majątkowej małżeńskiej, a ceny z daty orzekania. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy po pierwsze uznał za dopuszczalne stosowanie w drodze analogii normy prawnej zawartej w art. 45 k.r.o. - do rozliczenia nakładu poniesionego z majątku wspólnego na pokrycie wkładu w spółce cywilnej. Podkreślił przy tym, że małżonek wspólnika takiej spółki powinien liczyć się z tym, że wspólnicy mogą przeznaczać zysk na rozwój spółki, a nie do podziału i że takich ich decyzji nie da się skutecznie zakwestionować, a tym samym, że do majątku wspólnego nie wejdą bezpośrednio korzyści z wypracowanego przez spółkę zysku. W takiej sytuacji roszczenia małżonka o zwrot wierzytelności z tytułu nakładu na pokrycie wkładu ograniczają się do wartości udziału kapitałowego ustalanego według reguł obowiązujących w przypadku wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej (art. 65 k.s.h.), przy przyjęciu fikcji prawnej, że do tego wystąpienia doszło w dniu ustania wspólności majątkowej małżeńskiej. Oznacza to, że ryzyko gospodarcze związane z zainwestowaniem w spółkę cywilną środków należących do majątku wspólnego ponoszą oboje małżonkowie, a nie tylko ten, który był jej wspólnikiem. Konsekwentnie jednak uznać trzeba, że małżonek wspólnika takiej spółki jawnej powinien odpowiednio móc korzystać po ustaniu wspólności majątkowej ze zwiększenia wartości jej majątku. R. Sąd Najwyższy wskazał, że do majątku wspólnego należy także przyrost wartości spółki osobowej, w której wspólnikiem jest wprawdzie jeden z małżonków, ale wkład został wniesiony do niej ze środków pochodzących z tego majątku. Wszystko powyższe prowadzi, zaś do konkluzji, że jeżeli wkład w spółce cywilnej, przekształconej w spółkę jawną, pochodzi z majątku wspólnego małżonków, do majątku tego należy wierzytelność z tytułu nakładu, którym pokryto wkład. Wysokość tej wierzytelności ustala się według reguł obowiązujących przy obliczaniu wartości udziału kapitałowego w przypadku wystąpienia wspólnika ze spółki jawnej (art. 65 k.s.h.).

Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w postanowieniu z dnia 17 kwietnia 2013 roku (I CSK 468/12), w uzasadnieniu wywodząc, że w sytuacji, kiedy wspólnikiem spółki cywilnej stał się tylko ten z małżonków, który wniósł wkład do spółki, wkład ten niezależnie od pochodzenia środków prowadzących do jego nabycia przeszedł do łącznego majątku wspólników spółki cywilnej. Dlatego też doszło tu do dokonania nakładu na majątek łączny wspólników.

Warto wreszcie uwzględnić treść postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2010 roku, w sprawie III CSK 274/09, w tezie którego wskazano, że ustalenie wartości nakładu z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika - obejmujący przysługujące mu prawa wspólnika spółki cywilnej, uzyskane w zamian za wniesienie wkładów powinno uwzględniać wartość fikcyjnie ustalonego udziału, jaki przysługiwałby małżonkowi - wspólnikowi spółki, gdyby z tej spółki wystąpił w momencie ustania wspólności majątkowej małżeńskiej, określoną według cen z chwili orzekania. W uzasadnieniu wskazano, że wkład do spółki cywilnej staje się składnikiem majątku wspólnego wspólników tej spółki i od chwili wniesienia przestaje być składnikiem majątku wspólnego małżonków, a ustalenie wartości takiego nakładu powinno uwzględniać wartość fikcyjnie ustalonego udziału, jaki przysługiwałby małżonkowi - wspólnikowi spółki, gdyby z tej spółki wystąpił w momencie ustania wspólności majątkowej małżeńskiej, określoną według cen z chwili orzekania. Konkretnie do majątku wspólnego małżonków wchodzi jedynie wierzytelność z tytułu nakładu z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika - obejmujący przysługujące mu prawa wspólnika spółki cywilnej, uzyskane w zamian za wniesienie wkładów. Sąd Najwyższy uznał dalej, że uwzględnienie stanu z chwili ustania wspólności majątkowej wymaga przyjęcia wówczas istniejącej sytuacji majątkowej spółki cywilnej, rzutującego na oszacowanie hipotetycznego "udziału" uczestnika. Wartość tego "udziału" z chwili orzekania oznacza z kolei konieczność fikcyjnego założenia trwania niezmienionego stanu majątkowego i sytuacji gospodarczej spółki w chwili orzekania i przeprowadzenia szacunku "udziału" według realiów z tego czasu.

Mając na uwadze powyższe rozważania przypomnieć należy, że zgodnie z treścią art. 860 § 1 kc przez umowę spółki (cywilnej) wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów. Wedle art. 861 § 1 kc wkład wspólnika może polegać na wniesieniu do spółki własności lub innych praw albo na świadczeniu usług. Domniemywa się przy tym, że wkłady wspólników mają jednakową wartość (§ 2). Art. 869 § 1 kc głosi, że jeżeli spółka została zawarta na czas nieoznaczony, każdy wspólnik może z niej wystąpić wypowiadając swój udział na trzy miesiące naprzód na koniec roku obrachunkowego. Z ważnych powodów wspólnik może wypowiedzieć swój udział bez zachowania terminów wypowiedzenia, chociażby spółka była zawarta na czas oznaczony. Zastrzeżenie przeciwne jest nieważne (§2). Pamiętać przy tym należy, że jeżeli w spółce było dwóch wspólników (jak to miało miejsce w rozpoznawanej sprawie), wypowiedzenie udziału przez jednego z nich powoduje rozwiązanie spółki. Spółka jako umowa nie może istnieć z udziałem tylko jednej strony. W tym jednym przypadku wypowiedzenie powoduje skutek w postaci wygaśnięcia zobowiązania wynikającego z umowy spółki. Konsekwencją jest przeprowadzenie likwidacji wspólnego majątku na zasadach określonych w art. 875 kc, a nie spłata występującego wspólnika zgodnie z art. 871 kc (tak: postanowienie SN z dnia 30 września 1977 r., III CRN 76/77). Stosownie wreszcie do art. 875 § 1 kc od chwili rozwiązania spółki stosuje się odpowiednio do wspólnego majątku wspólników przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z zachowaniem przepisów poniższych. § 2 tego art. głosi, że z majątku pozostałego po zapłaceniu długów spółki zwraca się wspólnikom ich wkłady, stosując odpowiednio przepisy o zwrocie wkładów w razie wystąpienia wspólnika ze spółki. Pozostałą nadwyżkę wspólnego majątku dzieli się między wspólników w takim stosunku, w jakim uczestniczyli w zyskach spółki (§ 3). Regulację w zakresie zwrotu wkładu występującego wspólnika zawiera art. 871 kc. Zgodnie z jego § 1 wspólnikowi występującemu ze spółki zwraca się w naturze rzeczy, które wniósł do spółki do używania, oraz wypłaca się w pieniądzu wartość jego wkładu oznaczoną w umowie spółki, a w braku takiego oznaczenia - wartość, którą wkład ten miał w chwili wniesienia. Nie ulega zwrotowi wartość wkładu polegającego na świadczeniu usług albo na używaniu przez spółkę rzeczy należących do wspólnika. Ponadto wypłaca się występującemu wspólnikowi w pieniądzu taką część wartości wspólnego majątku pozostałego po odliczeniu wartości wkładów wszystkich wspólników, jaka odpowiada stosunkowi, w którym występujący wspólnik uczestniczył w zyskach spółki (§ 2).

W efekcie na potrzeby przyjęcia fikcji wystąpienia uczestnika ze spółki cywilnej jesienią 1996 roku koniecznym jest ustalenie:

- po pierwsze wysokości długów spółki,

- po wtóre wartości rzeczy które wspólnik wniósł do używania przez spółkę i kwoty pieniężnej odpowiadające wartości wkładu pieniężnego określonej w umowie, a w braku określenia kwoty odpowiadającą wartości wkładu z chwili wniesienia,

- po trzecie wreszcie stan majątku wspólnego wspólników i jego wartości.

Dopiero uwzględnienie, w odpowiedniej kolejności tych wszystkich elementów pozwala na obliczenie kwoty stanowiącej przedmiotowy nakład z majątku wspólnego.

Sąd Rejonowy mimo, że przywoływał ww. orzeczenia Sądu Najwyższego, nie zastosował się do takich reguł orzekania, co jest równoznaczne z nierozpoznaniami istoty sprawy, w rozumieniu art. 386 § 4 kpc.

Co więcej bardzo obszerne rozważania zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku są chaotyczne i niespójne.

Ich analiza wskazuje, że Sąd Rejonowy po pierwsze dokonał ustalenia wartości nakładów poczynionych przez wspólników na nieruchomości, w której prowadzona była działalność spółki w postaci małej elektrowni wodnej do roku 1996 i odniesienia ich w formie procentowej do ówczesnej wartości przedsiębiorstwa elektrowni i w drugiej fazie odniesienia takiego procentu do obecnej wartości przedsiębiorstwa, według stanu z 1996 roku.

Co istotne Sąd ustalał wartości tychże nakładów de facto na podstawie opinii prywatnych - pochodzących z lat 1999 i 2000, w szczególności sporządzonej przez J. P., dyskwalifikując opinie biegłych, które to dowody zostały dopuszczone w toku niniejszego postępowania.

Nie może budzić wątpliwości, że taka opinia prywatna posiada jedynie walor dokumentu prywatnego, w rozumieniu art. 245 kpc i nie może służyć do czynienia ustaleń, do których niezbędna jest wiedza specjalistyczna, przynależna na potrzeby postępowania cywilnego wyłącznie biegłym sądowym i uzewnętrzniana przez nich w postaci wydania opinii, w trybie art. 278 i następnym kpc. Jeżeli Sąd uznawał opinie biegłych powołanych w sprawie za niepełne i nieprzekonywujące, winien był doprowadzić do ich uzupełnienia, względnie powołać innego biegłego, miast w oderwaniu od opinii biegłych, czynić ustalenia na podstawie opinii prywatnej.

Sąd Rejonowy ustalił wartość owych nakładów na kwotę 352.821 zł, według cen z 1999 roku, a następnie już zupełnie samodzielnie dokonał waloryzacji ich wartości wstecz - do 1996 roku, przy zastosowaniu wskaźników ekonomicznych, zmiany siły nabywczej pieniądza, ostatecznie na kwotę 277.663,43 zł.

Jak to już wskazano wyżej ta ostateczna wartość została odniesiona do wartości przedsiębiorstwa małej elektrowni wodnej, obliczonego według stanu na 1996 roku - po uśrednieniu na kwotę 802.879 zł, które miały stanowić jej 34 %.

Finalnie Sąd uznał za stosowne odniesienie takiego procentu do obecnej wartości małej elektrowni wodnej, obliczonej jak wskazał, wedle jej stanu z 1996 roku, po uśrednieniu wyników różnych metod szacowania - na kwotę 2.533.566 zł, co dało kwotę 861.412 zł. Połowę tej kwoty - 430.706 zł Sąd uznał za nakład z majątku wspólnego wnioskodawczyni i uczestnika.

Jak wynika z powyższego wartość majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej została tu wprost powiązana z wartością nakładów poczynionych przez nich na obiekt i nieruchomość przedmiotowej małej elektrowni wodnej.

Założenie takie nie jest możliwe do zaakceptowania.

W zakresie ustalenia istotnej dla rozstrzygnięcia okoliczności w postaci stanu i wartości majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej, wskazać należy, że wspólnicy tacy mogą co do zasady prowadzić wspólne przedsiębiorstwo, w rozumieniu art. 55¹ kc, które będzie stanowiło składnik ich majątku wspólnego (por: uchwała SN z dnia 22 maja 1996 r., III CZP 49/96).

Przepis tego ostatniego art., w swym brzmieniu sprzed dnia 25 września 2003 roku, stanowił, że przedsiębiorstwo, jako zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do realizacji określonych zadań gospodarczych, obejmuje wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa, w szczególności:

- 1)firmę (nazwę), znaki towarowe i inne oznaczenia indywidualizujące przedsiębiorstwo,
- 2)księgi handlowe,
- 3)nieruchomości i ruchomości należące do przedsiębiorstwa, w tym produkty i materiały,
- 4)patenty, wzory użytkowe i zdobnicze,
- 5)zobowiązania i obciążenia, związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa,
- 6)prawa wynikające z najmu i dzierżawy lokali zajmowanych przez przedsiębiorstwo.

Sąd winien we własnym zakresie ustalić składniki takiego przedsiębiorstwa i dopiero w następnej kolejności zlecić biegłemu jego oszacowanie przy uwzględnieniu takich ustaleń.

W realiach rozpoznawanej sprawy po pierwsze uwzględnienia w tym przedmiocie wymagało, że wspólnicy bezsprzecznie do 1996 roku nie byli właścicielami nieruchomości, na jakiej jest zlokalizowana elektrownia.

Okoliczność ta skutkowałą koniecznością ustalenia, jakie prawo przysługiwało im do tej nieruchomości. W aktach sprawy znajduje się umowa przedwstępna z 19 grudnia 1988 roku zawarta w zwykłej formie pisemnej, gdzie PGR zobowiązał się sprzedać budynki i urządzenia, jak w załączonym do umowy operacie i umowa w tym przedmiocie miała być zawarta do dnia 12 lutego 1989 roku, a na poczet ceny nabycia wspólnicy mieli zapłacić kwotę 11.791.514 zł przed denominacją, co uczynili. Jednocześnie wskazano, że w przypadku niedojścia do skutku umowy kupna, miały mieć zastosowanie przepisy kc o użytkowaniu, a jednocześnie PGR zobowiązał się zwrócić zapłaconą ww. kwotę. Do umowy sprzedaży na rzecz wspólników nie doszło i nieruchomość została zbyta na rzecz uczestnika dopiero w 2001 roku.

Jest oczywistym, że zamiarem stron nie było tu ustanowienie na rzecz wspólników ograniczonego prawa rzeczowego, w postaci użytkowania, normowanego w art. 252 i dalszych kc, zresztą nie doszło do złożenia przez właściciela nieruchomości oświadczenia w tym przedmiocie w formie przewidzianej w art. 245 § 2 kc.

Należy w takim wypadku rozważyć przyjęcie, czy nie doszło pomiędzy stronami tej umowy do zawarcia umowy beczynszowej dzierżawy, na co mogłoby wskazywać zastrzeżenie wspólnikom prawa do pobierania pożytków z oddanej im do używania rzeczy.

Dalej koniecznym jest rozważenie i ustalenie, czy w skład majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej wchodziły rzeczy ruchome, w tym w szczególności w postaci urządzeń, które ci nabyli w toku działalności elektrowni i je tam zamontowali.

Brak jest tutaj podstaw do uproszczonego i automatycznego przyjmowania, jak to czynił Sąd Rejonowy, wszystkich tych rzeczy jako składników majątku wspólnego wspólników tej spółki bez wcześniejszego rozważenia, wraz z uzupełnieniem w tym zakresie postępowania dowodowego, przynajmniej w zakresie przesłuchania uczestnika i jego byłego wspólnika, czy przedmioty te nie stały się częściami składowymi nieruchomości, na której posadowiona jest elektrownia, a tym samym własnością właściciela tej nieruchomości.

Zgodnie z art. 47 § 1 kc część składowa rzeczy nie może być odrębnym przedmiotem własności i innych praw rzeczowych. Częścią składową rzeczy jest wszystko, co nie może być od niej odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo bez uszkodzenia lub istotnej zmiany przedmiotu odłączonego (§ 2). Przedmioty połączone z rzeczą tylko dla przemijającego użytku nie stanowią jej części składowych (§ 3). Podkreślenia wymaga, że konsekwencją uznania za część składową jest niemożność stania się odrębnym od rzeczy przedmiotem własności i innych praw

rzeczowych i z chwilą, gdy rzecz staje się częścią składową, wygasają wszystkie istniejące na niej prawa rzeczowe, co dotyczy zarówno nieruchomości (art. 191), jak i ruchomości (art. 193 § 2). Stanie się częścią składową wymaga, aby powiązanie z rzeczą miało charakter trwały, fizyczny i funkcjonalny, czyli część składowa jest potrzebna do pełnienia funkcji gospodarczej rzeczy.

Koniecznym będzie zwłaszcza ocena czy zamiarem wspólników było trwale połączenie w budowywanych rzeczy z nieruchomością elektrowni, czy też jedynie dla przemijającego użytku. Ciężar przy tym dowodu co do połączenia jedynie dla przemijającego użytku spoczywa na osobie, która odmawia rzeczy charakteru części składowej.

W powyższych kwestiach Sąd Okręgowy podziela poglądy ukształtowane w doktrynie prawa (por: Wojciech Jan Katner, Komentarz do art.47 Kodeksu cywilnego, Lex el. 2014.04.18).

W sytuacji uznania, że wszystkie lub niektóre z tych przedmiotów w budowanych i zainstalowanych w elektrowni stanowiły części składowe nieruchomości Skarbu Państwa koniecznym będzie natomiast rozważenie i ustalenie, czy i jakie roszczenia mogące być uznane za składnik majątku wspólnego przysługiwały z tego tytułu w 1996 roku wspólnikom spółki cywilnej i dalej czy mogą być one uznane za wchodzące w skład prowadzonego przez nich przedsiębiorstwa i w jego ramach oszacowane.

W tym zakresie zważenia z pewnością wymaga, że w wyroku z dnia 8 lipca 2010 roku (II CSK 85/10) Sąd Najwyższy stwierdził: po pierwsze, że przepis art. 676 kc ma zastosowanie w zakresie stosunku dzierżawy nieruchomości (art. 694 kc), mimo odmienności konstrukcyjnych umowy najmu i umowy dzierżawy oraz innych funkcji gospodarczych tych umów i po wtóre, że roszczenie dzierżawcy o zwrot wartości ulepszeń (tzw. nakładów ulepszających) powstaje dopiero po pojawieniu się dwóch zdarzeń: zwrotu przedmiotu dzierżawy (nieruchomości) i wykonaniu przez wydzierżawiającego prawa wyboru określonego w art. 676 k.c. (zatrzymanie ulepszeń za zapłatę ich wartości albo przywrócenie stanu poprzedniego przedmiotu dzierżawy).

Tak więc, przyjmując, że wspólnicy spółki cywilnej dokonywali ulepszeń przedmiotu dzierżawy uznać trzeba by, że skoro w chwili ustania wspólności majątkowej małżeńskiej wnioskodawczyni i uczestnika taki stosunek dzierżawy trwał nadal i nie ustałby także w razie rozwiązania tej spółki (ustał dopiero z chwilą wykupu nieruchomości przez uczestnika w roku 2001), to wspólnikom w tej pierwszej chwili nie przysługiwało roszczenie o rozliczenie wartości owych ulepszeń. Ich rozliczenie nastąpiło de facto przy nabyciu przez uczestnika własności nieruchomości, gdzie od wycytowanej przez niego ceny odliczono wartość takich ulepszeń.

Trzeba także pamiętać, że jak słusznie wywodzi się w doktrynie prawa (Grzegorz Koziół, Komentarz do art. 676 Kodeksu cywilnego, lex el., stan prawny 2010.08.01) ulepszeniami rzeczy najętej są dokonane na tę rzecz przez najemcę nakłady, które w chwili wydania rzeczy wynajmującemu zwiększają jej wartość lub użyteczność. Z kategorii ulepszeń rzeczy najętej należy z perspektywy art. 676 kc wyłączyć drobne nakłady na rzecz obciążające najemcę (art. 662 § 2 kc), a także nakłady konieczne i inne nakłady, które obciążają wynajmującego (art. 662 § 1 i art. 663 k.c. Przy ocenie, czy dane nakłady były konieczne czy też użyteczne, należy uwzględnić charakter lokalu, lokalizację oraz budynek, w którym się mieści.

W efekcie należy co najmniej ocenić, czy sama możliwość powstania takiego roszczenia w przyszłości mogła wpływać na wartość prawa dzierżawy i wartość taką odpowiednio uwzględnić przy szacowaniu majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej i ich przedsiębiorstwa.

Dalszą kwestią są źródła finansowania tych nakładów – ulepszeń. Przypomnienia wymaga, że sąd ustalił, iż po uruchomieniu elektrowni, na przełomie 1989 – 1990 roku, finansowane były one z przychodów z produkcji energii elektrycznej. Nie mogą być one zatem kwalifikowane jako wkłady pieniężne wspólników. W uchwale w przywoływanej już sprawie III CZP 9/08 Sąd Najwyższy wywiódł, że jeżeli wspólnicy przeznaczają przychody ze swej działalności na rozwój spółki, to takie środki nie wchodzą w skład majątku wspólnego wspólnika i jego małżonka. W takim jednak wypadku, jeżeli ulepszenia takie zwiększają wartość majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej, to winno to

być rozliczone w ramach nakładu z majątku wspólnego małżonków na majątek osobisty tego, który posiada status wspólnika spółki cywilnej.

Jak już wskazano powyżej Sąd pierwszej instancji, przyjmując odmienne założenia, powyższych okoliczności w ogóle nie badał i ustalał.

Jakkolwiek, więc Sąd Odwoławczy posiada charakter sądu merytorycznie rozpoznającego sprawę, to czynienie w postępowaniu przed nim po raz pierwszy takich istotnych dla rozstrzygnięcia ustaleń, co najmniej ograniczałoby prawa uczestników do ich ewentualnej weryfikacji w drodze kontroli instancyjnej, co stanowi dodatkowy argument przemawiający za przyjęciem, że de facto doszło do nierozpoznania istoty sprawy.

Godzi się także wskazać, że wobec wadliwie sformułowanych tez dowodowych dowodów z opinii biegłych dowody takie przeprowadzone w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji są w przeważającej części nieprzydatnymi dla rozstrzygnięcia, co wymaga powtórzenia w zakresie zasadniczych dla rozstrzygnięcia kwestii postępowania dowodowego.

Sąd Rejonowy nie dokonał wreszcie ustalenia tak poziomu długów wspólników, które podlegają na wstępie odliczeniu. Wymagają w tym zakresie uściślenia co najmniej okoliczności wskazywane przez uczestnika na rozprawie w dniu 5 czerwca 2008 roku.

Podobnie sytuacja przedstawia się w stosunku do wartości samych wkładów pieniężnych wspólników.

Wbrew stanowisku Sądu Rejonowego, w świetle dowodów przeprowadzonych w sprawie, w tej materii możliwym jest ustalenie precyzyjnie, jaka kwota pochodziła tu od wnioskodawczyni i uczestnika, w zakresie pokrycia ceny przyszłego – określonego umową z 1988 roku nabycia od PGR budynków i urządzeń elektrowni wodnej w R..

Wreszcie w odniesieniu do roszczenia uczestnika o rozliczenie pokrycia z majątku wspólnego jego i wnioskodawczyni zadłużenia tej ostatniej z tytułu prowadzenia przez nią działalności w ramach spółki cywilnej wskazać po pierwsze należy, że uczestnik zaskarżając to rozstrzygnięcie sformułował w apelacji pod jego adresem jeden tylko wysoce ogólnikowy i nie odnoszący się w ogóle do argumentacji prawnej zarzut.

Pomiędzy uczestnikami nie było sporne, że w związku z taką działalnością powstało zadłużenie. W okolicznościach sprawy można by rozważać możliwość rozliczenia jego spłaty z majątku wspólnego małżonków S., ale jedynie w zakresie, w jakim miało to miejsce do chwili ustania pomiędzy nimi ustroju małżeńskiej wspólności ustawowej.

W zakresie tej ostatniej kwestii Sąd Rejonowy poprzestał jedynie na bliższym przesłuchaniu uczestnika i nie przesłuchał wnioskodawczyni na szczegółowe okoliczności wskazywane przez tego ostatniego w toku kolejno kilkakrotnie składanych przez niego zeznań.

Taki brak powinien być uzupełniony w toku dalszego postępowania w sprawie przed Sądem pierwszej instancji.

Mając na uwadze wszystko powyższe, na podstawie art. 386 § 4 kpc, w związku z art. 13 § 2 kpc, orzeczono jak w sentencji postanowienia.

W toku dalszego postępowania Sąd Rejonowy powinien uwzględnić opisane powyżej rozważania prawne i wskazania co do przeprowadzenia we właściwym zakresie postępowania dowodowego.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego zapadło na podstawie art. 108 § 2 kpc, w zw. z art. 13 § 2 kpc.